

İŞ YERİ ADLARINDA KISALTMALARIN KULLANIMI

*Mustafa ÜSTÜNOVA**

*Kerime ÜSTÜNOVA***

*Hasene AYDIN****

*Meral AKKÖK*****

*Gülnaz ÇETİNOĞLU BERBEROĞLU******

*Nilüfer AKGÜN******

ÖZET

Verilen hizmet türünü benzerlerinden ayırarak gösterme özelliğine sahip, bir çeşit kimlik niteliği taşıyan iş yeri adlarında kısaltmalar, büyük yer tutar. Kısaltmaların oluşturulmasında zamandan ve emekten tasarruf etme düşüncesinin yanı sıra dikkat çekme, benzerlerinden farklı olma, akılda kolay kalma ve kulağa hoş gelme gibi kaygılar öne çıkmaktadır. Bu nedenle, yapılan kısaltmalarda dilin kurallarına uyma çabası göz ardı edilmektedir. Verilerin değerlendirilmesiyle, kısaltmaların dil kuralları göz ardı edilerek gelişigüzel oluşturulduğu sonucuna varılmış; dolayısıyla bir düzen sağlanamayacağı ve kurala bağlanamayacağı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İş yeri adı, kısaltma, açılım, açıklama.

* Yrd. Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi Fen-Ed. Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi, ustunovam@yahoo.com.

** Kerime Üstünova, Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi, ustunovak@yahoo.com.

*** Arş. Gör. Hasene Aydın; Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, enesah84@hotmail.com.

**** Türk Dili Okutmanı Meral Akkök; Uludağ Üniversitesi Rektörlüğe Bağlı Bölümler, meralakkok@gmail.com.

***** Türk Dili Okutmanı Gülnaz Çetinoğlu Berberoğlu; Uludağ Üniversitesi Rektörlüğe Bağlı Bölümler, gulnazcetinoğlu@yahoo.com

***** Türk Dili Okutmanı Nilüfer Akgün; Uludağ Üniversitesi Rektörlüğe Bağlı Bölümler, ninceman@uludag.edu.tr.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 4/8 Fall 2009

**USAGE OF ABBREVIATIONS IN THE NAMES OF
WORKPLACES****ABSTRACT**

Abbreviations take an important place in the names of workplaces which have the feature of showing the service type that is giving by the workplace as separating its similars and have the characteristic of a kind of identity. In being formed of abbreviations some apprehensions like being conspicuous, being different from similar, keeping in mind easily and euphony become prominence as well as the thought of save time and effort. Therefore, attempt to comply with the rules of language while the abbreviations are being formed is ignored. The abbreviations are formed casually and as being ignored the rules of language is concluded by the evaluation of data. So, it is determined that an order can't be found and it can't be connected to the rules.

Key Words: name of workplace, abbreviation, expansion, explanation.

Bu yazı, Uludağ Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projelerinden biri olan “İş Yeri Adlarında Türkçenin Kullanımı” konulu çalışma kapsamında kısaltmalarda dilin kullanımını, kurallara uygunluğunu, gösterilen yapısal özellikleri incelemek amacıyla hazırlanmış; kısaltma biçiminde olan ya da içinde kısaltma barındıran 7000 iş yeri adı, bu çalışmada veri olarak değerlendirilmiştir.

Kısaltmanın tanımı, Yazım Kılavuzu'nda “Kısaltma; bir kelime, terim veya özel adın, içerdiği harflerden biri veya birkaçı ile daha kısa olarak ifade edilmesi ve simgeleştirilmesidir.” (TDK 2005: 50) biçiminde yapılmıştır. Her dil, kısaltma oluşturma yollarını kendi kuralları doğrultusunda belirler. Kullanıcılara düşen de bu kurallara uymaktır. Çünkü iletişimin temelinde, aynı dili kullananların birbirini koşulsuz anlaması yatar. Kısaltma, bir gösterge olduğuna göre gösterileninin tüm alıcılar tarafından aynı biçimde çözülmesi kaçınılmazdır.

İş yeri adlarının belirlenmesinde sıklıkla tercih edilen kısaltmaların en büyük özelliği, verilen hizmeti yansıtmalıdır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Bir iş yeri adı duyulduğunda, daha iş yeri görülmeden ne tür bir hizmet verdiği anlaşılmalıdır: YUTAV TAVUKÇULUK, TMS TERMONET METAL SANAYİ, ONMED MEDİKAL vb. Bu nedenledir ki kimi iş yerlerinde kısaltmanın ardından hemen açılımı verilmektedir: Y.E.S. YURTDIŞI EĞİTİM SERVİSİ, S.F.S. SİLGİ FREN SANAYİ, T.K.S. TEKNİK KUMAŞ SANAYİ vb. Ancak öyle iş yeri adlarıyla karşılaşılıyor ki verilen hizmeti, iş yeri adından çıkarmak olası değil. Örneğin W.A.G., XT-1 COPPER, X-TREME TUNING, SDKS SALİM DOĞRU vb. iş yerlerinin hizmet türü, adına bakılıp kestirilemez.

Kısaltmaların diğer bir özelliği de ait olduğu dilin kurallarına uygunluğudur. Çünkü bunların bir çeşit iletişim aracı oluşu, onu oluşturanların keyfî davranmalarına olanak vermez. Bir başka deyişle herkesin kısaltması, kendine özgü olmamalıdır. Bir sözcük, o dilin kullanıldığı her yerde aynı tarzda kısaltılmalıdır. İş yeri adlarıyla ilgili kısaltmaların şu kurallar doğrultusunda oluşturulması gerekmektedir: “Kuruluş, kitap, dergi ve yön adlarının kısaltmaları genellikle her kelimenin ilk harfinin büyük olarak yazılmasıyla yapılır. Ancak bazen kelimelerin, özellikle son kelimenin birkaç harfinin kısaltmaya alındığı da görülür. Bazen de aradaki kelimelerden hiç harf alınmadığı olur. Bu tür kısaltmalarda, kısaltmanın akılda kalabilmesi için yeni bir kelime oluşturma amacı güdülür. Gelenekleşmiş olan *T.C.* (Türkiye Cumhuriyeti) ve *T.* (Türkçe) kısaltmalarının dışında büyük harflerle yapılan kısaltmalarda nokta kullanılmaz. (TDK 2005: 50) Oysa Bursa’daki iş yeri adlarından toplanan söz konusu yapıların incelenmesi sonucunda kısaltmaların çoğunun yukarıdaki kurallarla örtüşmediğini gördük. Öyle ki aynı sözcüğün, değişik kısaltma biçimleriyle iş yeri adlarında yer aldığını saptadık.

Örneğin;

MAKİNA: MAK. / MA. / M. (*PAYMAK MAKİNA / YAMAŞ YAŞAR MAKİNA KALIP OTO YEDEK PARÇA*) / **SMS SAĞLAM MAKİNA**),

BOYA: BO. / B. (*UYBOŞAN / O.B.K. OTOMOTİV BOYA*),

KALIP: KAL. / K. (*PLASKAL PLASTİK KALIP SANAYİ / SKS SİLECEK KALIP SANAYİ MERKEZİ*),

MEDİKAL: MED. / MEDİ. (*ONMED MEDİKAL / ORMEDİ ORTOPEDİK MEDİKAL*),

ORTOPEDİK: OR. / TOPEDİ. (*ORMEDİ ORTOPEDİK MEDİKAL / SPORTOPEDİ SAĞLIK HİZMETLERİ*),

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

OTOMOBİL: O. / AUTO / OTO (*OKSAN OTO KAUÇUK SANAYİ / TEKNİK AUTO / SHOW OTO KİRALAMA*),

OTOMOTİV: O. / AUTO / OTO (*Q.B.K. OTOMOTİV BOYA / TEKNİK AUTO / OTO AK OTOMOTİV*)

PLASTİK: P. / PLAS. / PLAST. (*P.K.S. PLASTİK KAUÇUK METAL SANAYİ / PLASKAL PLASTİK KALIP SANAYİ VE TİC. LTD. / SANPLAST PLASTİK SANAYİ*)

SANAYİ: SAN. / S. (*OKSAN OTO KAUÇUK SANAYİ / S.İ.Ş. SAYILGAN İPLİK SANAYİ*)

TARIM: T. / TAR. / TARI. (*TÜ-BES TARIM ÜRÜNLERİ / TAR-HA TARIM VE HAYVANCILIK / TARIMAK TARIM MAKİNALARI*)

TEKSTİL: TEKS. / TEX. / T. (*OMTEKS TEKSTİL / TEX-ÇA TEKSTİL / STS SARICANLAR TEKSTİL SANAYİ*)

TELEKOMİNİKASYON: TEL. / TELEKOM. (*SANTEL TELEKOM / SHOW TELEKOM*)

VETERİNERLİK: VET. / VE. (*TÜMVET PET-SHOP / VETAR BURSA VETERİNERLİK-TARIM-GIDA HAYVANCILIK - İLAÇ VE KİMYA SANAYİ LİMİTED ŞİRKETİ*)

YUMURTA: YUM. / YU. (*YUMTAV GIDA HAYVANCILIK / YUTAV TAVUKÇULUK*) vb. altı çizili birimler, kişiye özel kullanımların bulunduğu kanıttır. Bunların sayılarının fazlalığı, konunun ciddiyetini ortaya koymaktadır.

Değerlendirilen veriler, kısaltmaların gösterdiği yapısal özelliklere göre sınıflandırıldığında aşağıdaki gruplandırma oluşmuştur:

I.Tamamı Kısaltma Biçiminde Olan İş Yeri Adları: Bu grubu oluşturan adların tamamı, birden fazla sözcüğün değişik tarzlarda birleştirilmesiyle elde edilmiştir. Bunların bir kısmında kısaltmanın ardından açılımı verilmektedir.

I.1. Seslerden Yararlanılarak Oluşturulan Kısaltmalar:

I.1.1. Kimi kısaltmalarda tüm sözcüklerin yalnız ilk sesleri alınarak kısaltma oluşturulur ve ardından açılımı verilir.

AKP ACAR KAPORTA PLASTİK

BAKS BURSA AMBALAJ KAĞIT SANAYİ

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

B.H.S BASINÇLI HAVA SİSTEMLERİ

EGS EGE GİYİM SANAYİ

GAB (GÜNEY ANADOLU BÖLGE(Sİ)) SOFRASI

K.P.S. KAUÇUK PARÇA SANAYİ

MT METAL TEKNİK

PB PREFABRİK BETON

S.G.M. SEMBOL GÜMRÜK MÜŞAVİRLİĞİ

SİFAŞ SENTETİK İPLİK FABRİKALARI A.Ş.

S.İ.S. SAYILGAN İPLİK SANAYİ

T.K.S. TEKNİK KUMAŞ SANAYİ

Y.D. YAPI DENETİM

Y.E.S. YURTDIŞI EĞİTİM SERVİSİ

örneklerinde, kısaltmayı oluşturan sözcüklerin ilk sesleri yan yana getirilerek iş yeri adı oluşturulmuş, ardından açılımı yapılarak hangi sektörde hizmet verdiğine açıklık getirilmiştir. Görüldüğü üzere kimi kısaltmalarda harflerin arasına nokta konmuş, kimilerinde konmamıştır.

I.1.2. Kısaltmada, açılımında olmayan temsilciler bulunabilir. Kısaltmada bir sesle yer aldığı hâlde açılımda gösterilmeyen sözcükler olabilir. BAM BURSA ALÇI, B.B.S. BURSA BRODE, M.K.P.S. KAUÇUK PLASTİK, O.B.K. OTOMOTİV BOYA, T.O.M. OTOMOTİV vb. B.B.S. ve M.K.P.S. örneklerinde sondaki sesin, “sanayi” sözcüğünün kısaltması olabileceği, bağlamdan dil dışı göndermeler aracılığıyla çıkarılsa bile M.K.P.S. örneğinde ilk sesin hangi sözcüğü temsil ettiğini kestirmek mümkün değildir O.B.K. örneğinde son sesin, T.O.M. örneğinde ilk sesin hangi sözcüğü simgelediği, kestirilebilirlik özelliğinden yoksundur. Dolayısıyla bir sesle kısaltmada yer alan bazı sözcüklerin açılımda dikkate alınmadığı gözlenmektedir. TÜ-BES TARIM ÜRÜNLERİ örneğinde, açılımdaki sözcüklerden birinci sesler alınırken ardından gelen kısım (BES), neyi / neleri simgeliyor, belli değildir.

I.1.3. Kısaltmayı oluşturan sözcüklerin tümü, kısaltmada temsil edilmez. Kısaltmada bir sesle temsil edilmeyen sözcükler, açılımda yer bulabilir. P.K.S. PLASTİK KAUÇUK METAL SANAYİ, SKS SİLECEK KALIP SANAYİ MERKEZİ, Y.H.S.YILDIZ HAVLU TEKSTİL SANAYİ örneklerinde, kısaltmayı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

oluşturan sözcüklerin bazılarının ilk sesleri alınmış ancak kısaltmada olmayan altı çizili birimler, açılıma dâhil edilmiştir.

I.1.4. Kısaltmayla açıklama arasında ilgi olmayabilir. Bu grupta yer alan pek çok iş yeri adında kısaltmayı oluşturan seslerin neyi temsil ettiği çıkartılamaz. Açıklamayla aralarında bağ kurmak olanaksızdır. İş yerinin verdiği hizmet, ancak açıklama aracılığıyla öğrenilebilir.

<u>A.B.K.</u> BİLGİSAYAR SİSTEMLERİ	<u>A.B.K.</u> TEKSTİL
<u>B.E.Ç.</u> İNŞAAT MALZEMELERİ	<u>A.C.</u> BENER TEKSTİL
<u>B.İ.A.</u> YAPI MALZEMELERİ	<u>A.F.M.</u> TEKSTİL
<u>C.N.H.</u> TAVUKÇULUK GIDA	<u>A.G.D.</u> TEKSTİL
<u>C.N.T.</u> TEMİZLİK ÜRÜNLERİ	<u>A.G.M.</u> OTOMOTİV
<u>C.O.C.</u> KİMYASAL BOYA	<u>AKP</u> OTOMOTİV
<u>I.C.E.</u> SİGORTA ARACILIK	<u>B.B.T.</u> GAZ
<u>I.D.C.</u> ULUSLARARASI TANITIM	<u>C.O.C.</u> TEKSTİL
<u>I.D.Y.L.L.</u> TEKSTİL SANAYİ	<u>R.B.K.</u> DIŞ CEPHE

I.1.5. Kısaltma olmadığı hâlde noktalama işaretlerinden yararlanılarak kısaltma görüntüsü verilenler: Bu gruba giren örneklerde, sesleri arasına nokta konan sözcükler, kısaltma havasına sokulmak istenmiştir. B.E.S.T. GRUP BURSA, C.E.M. AJANS, M.E.R.İ.H. ELEKTRONİK, M.E.T.E. DEKORASYON DONATIM vb.

I.2. Hecelerden Yararlanılarak Oluşturulan Kısaltmalar:

I.2.1. Kısaltmayı oluşturan sözcüklerin heceleriyle elde edilen kısaltmalar: Bu grubu oluşturanlarda, açılımda yer alan sözcüklerin ilk heceleriyle kısaltma yapılır.

DESA DERİ SANAYİ
DETEKS DERİ TEKSTİL SANAYİ
ENKASİS ENDÜSTRİYEL KAPI SİSTEMLERİ
İNPET İNŞAAT PETROL
MO&DE MOBİLYA DEKORASYON
NER-PA NERGİS PAZARLAMA
OK-LAS OKYANUS LASTİK

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

PENKA PENCERE KAPI

PENKON PENGUEN KONSANTRE

SABO SARILAR BOYA

Örnekler, sözcük görünümünde olmakla birlikte kimilerinde, kısaltma olduklarını netleştirmek istercesine noktalama işaretlerinden yararlanılmıştır.

I.2.2. Kısaltmayı oluşturan sözcüklerin tümü, kısaltmada temsil edilmez. Açılım daha zengindir, kısaltmaya sınırlandırma getirilmiştir. AK-KAR GIDA AKYÜREK KARDEŞLER, EM-KA EMRE KALIP VE PLASTİK SANAYİ, ÖRKAP ÖRTÜ VE KAPLAMA MALZEMELERİ, YAMAS YAŞAR MAKİNA KALIP OTO YEDEK PARÇA SANAYİ vb. örneklerde altı çizili sözcükler, kısaltmaya dâhil edilmemiştir.

I.2.3. Kısaltmayı oluşturan sözcüklerden yalnız birinin ilk hecesi alınır, açılımda bulunmayan sözcüklerle zenginleştirilir: BURKA KAUÇUK METAL SANAYİ, BÜRO-KIR KIRTASIYE SANAYİ, BÜRO-TEK OTURMA GRUPLARI TEKNİK SERVİS, ÇE-Gİ ÇEVİKLER TEKSTİL, ORFİ FİDAN ZEYTİNCİLİK, ORÇAM ORMAN ÜRÜNLERİ, SATKA HURDA KAĞIT, SEVNAK EVDEN EVE NAKLİYE, ŞAH-MAT MATBAA örneklerinde, altı çizili birimlerin ilk hecelerinden yararlanılmıştır.

I.2.4. Kimi sözcüğün bir, kiminin iki / üç hecesiyle kurulan kısaltmalar: Bu grubu oluşturanlara sözcük görüntüsü verilmek istendiğinden olsa gerek uygun görülen heceler eşitlik söz konusu edilmeksizin gelişigüzel alınır.

BURÇİÇEK BURSA ÇİÇEKÇİLİK

ORMEDİ ORTOPEDİK MEDİKAL

POLİKAP POLİETİLEN KAPLAMA

ÜROMER ÜROLOJİ MERKEZİ

I.2.5. Sözcüklerin sondaki heceleriyle oluşturulan kısaltmalar: SANALNET İNTERNET HİZMETLERİ örneğinde “internet” sözcüğünün son hecesinden, SUNERJİ GÜÇ SİSTEMLERİ UPS REGÜLATÖR ENERJİ örneğinde “enerji” sözcüğünün son iki hecesinden yararlanılmıştır. BİLNET İNTERNET CAFE, BNET İLETİŞİM HİZMETLERİ, BURNET BİLGİSAYAR, SETKOM NET TRAK vb.

I.2.6. Kısaltmayla ardından gelen açıklamanın örtüşmediği yapılar: Kısaltmada, ardından gelen açıklama kısmı kesinlikle temsil

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

edilmez. Bir başka deyişle kısaltmanın hangi sözcükleri temsil ettiği kestirilemez.

AKGÜN OTO LASTİK

AK-GÜNTAŞ MERMER

AK-PA GIDA

AL-GÜKUYUMCULUK SANAYİ

BAC-KA MÜHENDİSLİK İNŞAAT

BAĞ-ALP SİGORTA ARACILIK

BALKO GIDA ÜRÜNLERİ

BARSAN GLOBAL LOJİSTİK

BARTAŞ ÇEVRE SAĞLIĞI-PAYZAJ

BEY-OM-SİN ÖZEL SAĞLIK

BURNET BİLGİSAYAR

BURPRES METAL SANAYİ

BURRAF LAMİNAT DEKORASYON

BUR-SAT ELEKTRONİK

BUR-SAT ELEKTRONİK DEPO

BURSAY DOĞALGAZ ISI SİSTEMLERİ

CAMDAŞ TEKSTİL

CAM-BAŞ MAKİNA

CE-HA-AH AYAYDIN TEKSTİL

ÇAV-DİL GIDA ÜRETİM DAĞITTIM

RE-MU TEKSTİL

TO.Fİ.GO. BEBE GİYİM

Açıklama bölümünde bulunan sözcüğü düşündüren bir yapı, bir çeşit zekâ ürünü olarak kısaltmada yer alabilir. Örneğin; AK-GÜN TAŞ MERMER yapısında “TAŞ~MERMER” arasında dolaylı da olsa anlamsal bir bağ kurulabilir.

TÜL-PER MEFRUŞAT SANAYİ : TÜL PERDE~MEFRUŞAT

BURNET BİLGİSAYAR : NET~BİLGİSAYAR

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

BURPRES METAL SANAYİ : PRES~METAL

BURRAF LAMİNAT DEKORASYON: RAF~LAMİNAT

I.2.8. Kısaltmanın ardından herhangi bir açılım ya da açıklama getirilmez. Bu grubu oluşturan sözcük görünümündeki iş yeri adlarında yaygın kısaltma kullanılırsa hizmet türü hakkında bilgi edinmek olasıdır.

ALPET	BURMOTEXS	BÜROMAT
<u>BÜRO PARSAN</u>	BÜROTEK	DERMOD
PAFİMTEKS	PLASPEN	UYBOSAN

Ancak aşağıda verilen örneklerde olduğu gibi kısaltmadan hizmet türünü çıkarmak mümkün değildir.

ANLİDOS	CEYSAN	CİMAK
DERALA	DİMİTAŞ	ERMİKA
ÖZOKSAN	PANAKS	PİMET
REYTESAN	TEKAMSAN	VE-TA

I.2.9. Kısaltma olmadığı hâlde noktalama işaretlerinden yararlanılarak kısaltma görüntüsü verilenler: Bu gruba giren örneklerde sözcüğü oluşturan heceler arasına genellikle tire konarak iş yeri adı, kısaltma havasına sokulmak istenmiştir.

<u>A-LARA</u> TEKSTİL SANAYİ	<u>AK-ASYA</u> GIDA
<u>AL-PER</u> OTOMOTİV SANAYİ	<u>ALP-ER</u> TEKSTİL
<u>AL-SA</u> TEKSTİL SANAYİ	<u>AL-SAN</u>
<u>AS-YA</u> REKLAM TABELA TANITIM	<u>AS-YA</u> GROUP
<u>BAŞ-AK</u> GIDA SANAYİ	<u>BA-BUR</u>
<u>BE-TÜL</u> TEKSTİL SANAYİ	<u>BAKA-SAN</u>
<u>BERK-AY</u> ELEKTRİK ELEKTRONİK	<u>BUR-CU</u> TURİZM
<u>BİL-GİN</u> İNŞAAT TAAHHÜT	CAFE <u>CEN.NET</u>
<u>BEY-HAN</u> TEKSTİL KONFEKSİYON	<u>ÇA-KAR</u> TEKSTİL
<u>ÇE-KEN</u> YILDIZ BOYA	<u>DEM-MİR</u> İNŞAAT
<u>EF-SUN</u> ISITMA&SOĞUTMA	<u>GÜL-ÇİN</u>
<u>İL-AYDA</u> TEKSTİL SANAYİ	<u>KAR-KAS</u> İNŞAAT
<u>KARA-CAN</u> İNŞAAT	<u>KAY-MAK</u> MAKİNA

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

SAY-GIN AKARYAKIT PAZARLAMA MAR-KA ÇELİK KAPI
SEL-MAN MOBİLYA SANAYİ ÜN-AL ELEKTRONİK
YIKA-SAN ÇAMAŞIR YIKAMA YENİ ÇA-BA TASARIM

I.2.10. “Hece+hece” yapısında olan kısaltmalar: Bu grubu oluşturan örneklerde iki hecenin iş yeri adını oluşturduğu görülür. Heceler arasına sıklıkla tire konur. Dİ-TEKS BOYA APRE , ON-KA PLASTİK CAM, SE-HA-SE COLLECTİON, Sİ-MUT TEKNİK SERVO MOTOR TAMİRİ, Sİ-SA MİMARLIK İNŞAAT, Sİ-TEKS TEKSTİL KONFEKSİYON, ŞETEKS TEKSTİL SANAYİ vb.

I.3. “Ses + Hece” Yapısında Olan Kısaltmalar:

I.3.1. Kısaltmayı oluşturan sözcüklerin yalnız birinin ya da birkaçının ilk sesleri / heceleri alınabilir. Bu gruba giren örnekler, birbirinden farklı özellikler sergilemektedir. OKSAN OTO KAUÇUK SANAYİ örneğinde ilk iki sözcüğün ilk sesleri alınırken üçüncü sözcükten ilk hece+ses katkısı (SANAYİ=SA+N) sağlanmıştır. SIDAŞ SINAI DANIŞMANLIK HİZMETLERİ örneğinde ilk sözcüğün birinci hecesinden, ikinci sözcüğün ilk sesinden yararlanılmış. Üçüncü sözcük, devre dışı bırakılarak A.Ş. (anonim şirketi) kısaltmalarıyla sürdürülmüştür. UNMAŞ UNLU MAMÜLLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş. örneği, birinci sözcüğün kök görünümündeki ilk hecesi (UN), ikinci sözcüğün ilk sesi “(MAMÜLLERİ=M) ve anonim şirketin (A.Ş.) kısaltılmış biçimiyle oluşturulmuş. *Sanayi, ticaret* sözcükleri kısaltmanın dışında tutulmuştur. BORAŞ BÜRO ORGANİZASYONU, ÇEMTAŞ ÇELİK MAKİNA SANAYİ, ENDKA ENDÜSTRİYEL KAYNAK, KESTAK KESİCİ TAKIMLAR ve KALIP MALZEMELERİ, YÖRAS YÖRÜKLER ASANSÖR vb.

I.3.2. Sözcüğün ilk hecesine ikinci heceden alınan ses eklenerek kısaltma oluşturulabilir ya da heceden ses atılabilir. SER-TEŞ SERA TESİS örneğinde açılımdaki sözcüklerin ilk hecelerine ikinci hecelerden ses aktarılırken, TAR-HA TARIM VE HAYVANCILIK, ENDKA ENDÜSTRİYEL KAYNAK örneklerinde ilk sözcüklerden alınan hecelere ses aktarılmış, ikinci sözcüklerin hecelerinden ses eksiltiştir. AC-KİM ACAR KİMYA, ÇEMASAN ÇELİK MAKİNA SANAYİ, ENİPSAN ENDÜSTRİYEL İPLİK SANAYİ, KARPA KARAKAŞGİL PAZARLAMA, MOTSAN MOTOR SANAYİ vb.

I.3.3. Kısaltmayla açılım birebir örtüşmeyebilir. Bu, kısaltmada açılımın tamamen temsil edilmemesi demektir. Aşağıdaki

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

örneklerde altı çizili birimler kısaltmaya girememiştir. DEM-ŞAH DEMİRALŞAH GIDA, FİZMER FİZİK TEDAVİ MERKEZİ, İS-AK İSLAMOĞLU-AKAR PLASTİK, PLASKAL PLASTİK KALIP SANAYİ, İN-DEK-SAN İNŞAAT ALÇI DEKORASYON SANAYİ, İNDEKSAN MİMARLIK MOBİLYA DEKORASYON SANAYİ vb.

I.3.4. Kısaltmayla açılım birebir örtüşmeyebilir. Bu gruba girenlerde kısaltmayla açılımın kısmen örtüştüğü görülür. Kısaltmada olan her birim, açılımda yoktur, açılımda olan da kısaltmada yoktur. EL-TUR TURİZM İNŞAAT örneğinde kısaltmadaki “EL”, açılım / açıklamada yoktur; açıklama bölümündeki “İNŞAAT” da kısaltmada yer almamıştır. Bağ, ancak TUR~TURİZM yoluyla kurulabilir. Aşağıdaki örneklerde kısaltmada yer alan birimler, altı çizilerek belirtilmiştir.

AK-BİL BİLGİ İŞLEM ELEKTRONİK

BAROKSAN RÖMORK OTOMOTİV

BURKON TURİZM&KONGRE

BÜRMAK MAKİNELERİ SANAYİ

KARTEM TEMİZLİK ÜRÜNLERİ

ONMED MEDİKAL

ÖZEN-DER DERİ SANAYİ

ÖZOTOSAN AYNA OTOMOTİV

YILMOB MOBİLYA TEKSTİL

YUTAV TAVUKÇULUK

I.3.5. Kısaltmayla açıklama örtüşmeyebilir: AKGÜLSAN DEMİR, NÖROMED ÖZEL SAĞLIK HİZMETLERİ, FA-RE MÜZİK vb.

I.3.6. Kısaltmayla açılım / açıklama arasında doğrudan değil de dolaylı yolla bağlantı kurulabilir. Açılımın kısaltmada yer almaması anlamına gelen yapıların bir kısmında, kısaltmada kullanılan birimlerle açılım arasında anlamsal bağ kurulabilir. YUMTAV GIDA HAYVANCILIK örneğinde ilk heceye bir sonraki heceden ses aktarılarak kısaltma oluşturulur ancak kısaltmayı oluşturan sözcüklerin karşılıkları, açılımda başka sözcüklerle karşılır (yum~gıda, tav~hayvancılık). Örnekte de görüldüğü gibi ilgi, doğrudan değil dolaylı yoldan -düşündürülerek- kurulur.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

AYTAV AYDIN ET	:TAVUKÇULUK~ET
BEBEKO BEBE TEKSTİL	:KONFEKSİYON~TEKSTİL
DEMUR İPEK TEKSTİL	:DEMUR~İPEK
KARTEM TEMİZLİK ÜRÜNLERİ	:KAR~TEMİZLİK
PEY-TAV PİLİÇ VE SÜT ÜRÜNLERİ	:PEYNİR~SÜT/ TAVUK~PİLİÇ

I.3.7. Kısaltmayı oluşturan dil birimlerindeki ortak seslerden yararlanılarak sözcükler iç içe geçirilir. SPORTOPEDİ SAĞLIK HİZMETLERİ örneğinde “spor” sözcüğünün son iki sesi ile ortopedi sözcüğünün ilk iki sesi (hece) ortaktır. Bu ortak seslerin (or) üzerine “ortopedi” sözcüğünün son üç hecesi getirilerek iki sözcüğün iç içe geçirilmesi sağlanmıştır. Böylece kısaltmada hem “spor” hem “ortopedi” tam olarak görüşmüş olacaktır.

SPORTOPEDİ SAĞLIK HİZMETLERİ > SPOR+ORTOPEDİ=
SPORTOPEDİ

BÜŞRAYNA OTO > BÜŞRA+AYNA= BÜŞRAYNA

ZENNURİYE TÜRE > ZENNUR+NURİYE TÜRE

TARIMAK TARIM MAKİNALARI > TARIM+MAKİNA

BURSAY AYDINLATMA > BURSA +AY = BURSAY

I.3.8. “Ses+hece” yapısında olan kısaltmalar: Bu grubu oluşturan örneklerde neye göre seçildiği belli olmayan bir ses ile bir hecenin iş yeri adını oluşturduğu görülür. S-TEKS KONFEKSİYON SANAYİ, E TEX, E TEKS vb.

II. İçinde Kısaltma Taşıyan İş Yeri Adları:

II.1. İş yeri adı, kısaltma yapısında değildir. Ancak içinde kısaltma kullanılabilir. ENES OTO ELEKTRİK, GÖKÇE TELEKOM, GÖKTÜRK YAPI PEN, HABER-SEN, HAKAN FOTO, HİSAR SMG, KARAEFE LPG GAZ, NATUREL PVC KAPI, OLAY FM, ORHAN GEREN GELTEKS, ORKİDE P.A.N.C., BRODE, PEHLİVAN AKÜ, PARLAK TEX, PLAZA TOUR, SÖNMEZ ASF İPLİK DOKUMA BOYA, SÖZER TUR SERVİS örneklerinde altı çizili birimler, iş yeri adlarındaki kısaltmaları göstermektedir.

II.2. Sözcüğün yalnız ünsüzleriyle oluşturulmuş kısaltma barındıranlar: GYM SPORT BADEMLİ, GYS TEKSTİL SANAYİ, MAJOR SKT OTO DONANIM SANAYİ, POWER PC, POWER

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

WORLD LPG MERKEZİ, PROFESSIONAL GYM, SUPER BODY GYM, ŞRK OTOMOTİV, THY ŞFT TURİZM, YILDIZ DVD VCD CENTER, YILMAZLAR BM CENTER vb.

II.3. Sözcüğün yalnız bazı sesleriyle oluşturulan kısaltma taşıyanlar: Bu tür örneklerde bazı ünlülerin atılıp ünlü- ünsüz karışımıyla kısaltmanın oluşturulduğu görülür. ADN ADANA ŞALGAM SUYU, DESİRE AYKKABI, DNTTEL ÇEYİZ, KNFOR, MEDYA*MARKT, ÖZŞENTRK GIDA, YMAK

II.4. Sözcüğün hecesiyle oluşturulmuş kısaltma taşıyanlar: BERİL NET, BİLGİ NET BİLGİSAYAR, BLUE NET CAFE

III. Diğer:

III.1. Sözcüğe eklenen kısaltmayla elde edilen iş yeri adları: Sözcüğün sonuna bir hece ya da "hece+ses" yapısı eklenerek kısaltma oluşturulur. ERCANSAN İNŞAAT MALZEMELERİ, GENÇPEN GIDA ALÜMİNYUM, HUTEKS TEKSTİL SANAYİ, PENYESAN GİYİM SANAYİ, POYRAZTEKS TEKSTİL SANAYİ, RÖNTGENSAN MÜHENDİSLİK, SELİNTEKS FANTAZİ EMPRİMECİLİK, SEVERTEKS, SEVİLPEN SANAYİ vb.

III.2. Sözcüğün başına ya da sonuna bir ünsüz getirilerek yapılan kısaltmalar: "Ses+sözcük" ya da "sözcük+ses" görünümünde olan bu kısaltmalarda ses ile sözcük arasına bazen tire, nokta konduğu gibi herhangi bir işaret konmayabilir. A-BEŞ YILDIZ MAKİNE SANAYİ, A SERVİS BİLGİSAYAR ROT BALANS, E-MOBİL GÜVENLİK AKADEMİSİ, ETKA-D OTOMOTİV PLASTİK KALIP SANAYİ, E-TOKAÇ REKLAM, F&SHE, G.STAR, M ÇARŞI, M PUB, R AJANS REKLAMCILIK MATBAA, S COLLECTION, S-MİKRON ELEKTRONİK ELEKTRİK, X-TREME TUNING, Y-LONDON vb.

III.3. Sözcüğün başına bir hece getirilerek yapılan kısaltmalar: Bu yapılarda kimi zaman hece ile sözcük arasına tire konur. AR-KİMYA BOYA, KA METAL TESİSAT, KA YAPI SANAYİ vb.

III.4. Yabancı sözcük görünümü verilmek istenen kısaltmalar: Bu grubu oluşturan kısaltmalar, niteliklerine göre şu alt başlıklarda toplanırlar:

III.4.1. Türkçede kullanılmayan işaretlerden yararlanılarak yabancı görüntüsü verilir: BURGY'S CAFE, BURGY'S, D'ESTETİCA, Dİ'B REKLAMCILIK, EM'A BAYAN KUAFÖRÜ, KUZU'S, KUZU'S CAFE, NET'O ELEKTRONİK

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

III.4.2. İş yeri adının tamamı, yabancı sözcüklerden oluşturulduğu gibi bir kısmı, yabancı dil birimleriyle kurulmaktadır. MYCOM BİLGİSAYAR, ORAL-DENT ÖZEL SAĞLIK, PASTALAND, SİMİTLAND, THE BERBER, TRIO TELEKOM vb.

III.4.3. Yabancı bir ek yardımıyla kurulan kısaltmalar: DERSİYON DERİ ÜRÜNLERİ, İNTERSPORT SPOR MALZEMELERİ, SİMİTASYON vb.

III.4.4. Yabancı sözcüğün Türkçe karşılığıyla birlikte kullanılanlar: CANDENT DİŞ HEKİMLİĞİ, GEMTRANS GEMLİK ULAŞTIRMA, TERMOCOLD OTO SOĞUTMA SİSTEMLERİ örneklerinde altı çizili birimler sözcüğün hem İngilizcesini hem Türkçesini gösterir.

III.5. Rakamlardan yararlanarak oluşturulan kısaltmalar: Yazıyla rakamın birlikteliği sonucunda ortaya çıkan yapılarda, hangi rakamların nerede kullanılacağı değişkenlik göstermektedir.

5RENK GRAFİK&TASARIM	ARCH 303
90 DAKİKA PLAYSTATION	5N İŞ GÜVENLİĞİ
2H ISITMA-SOĞUTMA KLİMA	4-E MÜHENDİSLİK
ON6 MOBİL İLETİŞİM	4 MEVSİM TEKSTİL
OTO GALERİ 76	RADYO 16
8 MİLİMETRE CAFE RESTAURANT	08 MARKET
ŞATO 79	3 D ELEKTRONİK
3 FE İNŞAAT	XT-1 COPPER
XVI	7KARDEŞ MARKET
GÜN-AY 2000 ENDÜSTRİ TEMİZLİK HİZMETLERİ	

III.5. Sembollerden yararlanarak oluşturulan kısaltmalar. Bu grubu oluşturanlarda, Türkçede olmayan & işaretinin yaygın olarak değişik biçimlerde kullanıldığı görülür. İki sesi, iki heceyi, iki sözcüğü ve iki sözcük öbeğini birleştirmek amacıyla kullanılır. Ayrıca matematik, kimya, bilgisayar alanlarında kullanılan +, /, X, -, %, @, O2 vb. sembollerden de yararlanır.

A+DİZAYN	ARA & SER
A&C YAPI MARKET	BA&GA

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

B&N DEKORASYON	B&S TELEKOM
BOYTİM&HARBA	C.O2 TEKSTİL SANAYİ
CX2 VETERİNERLİK	C&A
Ç%P OTOMOTİV	Ç&T
D&K	D&M GİYSİ
D&R	Dİ&SA
EM&KA TEKSTİL	EM&S GARAGE
F&SHE	GD ALTIN&GÜMÜŞ
G&Z HAZIR GİYİM	GİZ&MEL
JİNO-MED	K&K SHOES
OK@N BİLGİS@Y@R	ŞE&KA
SATEKS&ERCİYES TEKSTİL	ZE&İS
DEKOPE MOBİLYA & DEKORASYON	
STAR EMLAK&OTO KİRALAMA	
SUENA KUAFÖR&GÜZELLİK SALONU	
SÜTETYUM TARIM & HAYVANCILIK GIDA	

III.6. Kültürel nitelik taşıyan kısaltmalar: Bu gruptaki kısaltmalar, yöresel söylemlerin ya da konuşma dilinin izlerini taşırlar. Bir kısmında yansılardan yararlanır. Bir kısmında da memleket vurgulanır.

Yöresel söylem belirtisi gösterenler: BABOSAN, BAKA-SAN, EM-Mİ TİCARET, FERECİ YAPI, HASOCAN KLİMA DOLUMU, GİSİ GİYİM vb.

Konuşma dili izi taşıyanlar: CİBO KURUYEMİŞ, Çİ-KO PLASTİK, FİKO AYAKKABI ÇANTA, FİKOSAN, GÜLO GİYİM, KANKA İNTERNET CAFE, KOPİMAK BÜRO MAKİNALARI vb.

Yansılardan yararlanılanlar: ÇAT ÇAT OTO ELEKTRİK, GIT-GIT KÖMÜRDE PİLİÇ vb.

Memleket vurgusu yapanlar: HEMSİN AV-KAN GIDA, ÖZDADAŞ TELEKOM, ÖZURFA KEBAP, 25 KARDEŞLER AYAKKABI SANAYİ vb.

III.7. Ses tekrarıyla oluşturulan kısaltmalar: B.B.C. EĞİTİM CENTER, C.C TELEKOM İTHALAT, EE-KA GÜVENLİK

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

SİSTEMLERİ, F.F.S. OTO LASTİK MERKEZİ, G&G TELEKOM, G.O.G.O. TEKSTİL, K&K SHOES, T&T HAİR STUDIO vb.

III.8. Hece tekrarıyla oluşturulan kısaltmalar: ŞA&ŞA, ZİZİ TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİ vb.

III.9. Sözcük tekrarıyla oluşturulan kısaltmalar: BODO BODE DOĞRUSAN, CAR&CARS İTHAL OTO, SACH&SACH, ŞEN-ŞEN PLASTİK vb.

Sonuç:

1. İş yeri adlarında büyük bir yer tutan ve ufacık bir simgeyle çok şey anlatma özelliği taşıdığı için tercih edilen kısaltmaların, farklı tarzlarda oluşturulduğu saptanmıştır. Tamamı kısaltma biçiminde (ANLİDOS, CEYSAN, DERALA, ERMİKA) olanların yanı sıra “kısaltma+açılım” (PENKA PENCERE KAPI, S.İ.S. SAYILGAN İPLİK SANAYİ), “kısaltma+açıklama” (MİSBİS BİSKÜVİ ÇİKOLATA, UMTAŞ TAŞIMACILIK) ve içinde küçük bir kısaltma taşıyanlar yapılar (SUPER BODY GYM, YILMAZLAR BM CENTER vb.) vardır.

2. Kısaltma biçimindeki iş yeri adlarının verilen hizmeti yansıtmaması konusunda birlik sağlanamadığı saptanmıştır. Kısaltmayı oluşturan dil birimleri, hizmet türünü ifade edenlerden seçilirse açılıma / açıklamaya gereksinim duyulmadan hizmet türünü (ALPET, UYBOSAN, PLASPEN) göstermektedir. Bazı kısaltmaların ardından açılımı verilerek (DESA DERİ SANAYİ, PB PREFABRİK BETON, Y.D. YAPI DENETİM vb.), bazı kısaltmaların ardından açıklama nitelikli dil birimleri getirilerek (ORFİ FİDAN ZEYTİNCİLİK, KARTEM TEMİZLİK ÜRÜNLERİ, SEV-NAK EVDEN EVE NAKLİYE vb.) hizmet türüne dikkat çekilirken bazı kısaltmalardan ne tür bir hizmet (CİMAK, ÖZGÜNAK, YİMEL vb.) verildiği anlaşılamamaktadır.

3. İş yeri adlarının büyük bir bölümünde, yabancı dil görüntüsü verme eğilimi gözlenmektedir. Bunu yabancı dil birimleriyle sağladıkları gibi, Türkçe yapıları yabancı yapılara benzetme çabası içine girerek de gerçekleştirmektedirler. Örneğin “BURGY’S”de kesme işareti kullanılarak, “D&M GİYİM”de “&” işareti kullanılarak, “DİASANSÖR”de THE tanımlık unsurunu anımsatarak, “MYCOM BİLGİSAYAR”da MYCOM kullanılarak, SİMİTASYON, yapılarında da yabancı ek kullanılarak kısaltmalara yabancı dil görünümü verilmektedir. “Kahve-lata” örneğinde “kahve” ile dar uzun tahta anlamına gelen “lata” sözcüğü birleştirilmiş; sözcüklerin arasına tire işareti konarak kısaltma

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

olmadığı hâlde kısaltma görünümü verilmiştir. Bunu yapmaktaki amaç, bir kahve türü olan “coffee latte”ı anımsatıp bir yandan da yabancı görünüm vermek olsa gerek.

4. İş yeri adlarında sıklıkla karşılaşılan kısaltmalar oluşturulurken belirli bir düzen sağlanamadığı, belirgin kurallara bağlanamadığı gözlemlenmiştir. Herkesin kendi kısaltmasını kendi kurallarıyla oluşturduğu bu yapılarda bir gelişigüzellik sergilenmektedir. Kısaltmayı oluşturan dil birimlerinden gerek ses / hece alımında gerek noktalama işaretlerinin ve birtakım simgelerin kullanımında -verilerden anlaşıldığı kadarıyla- kural getirmek olanaksız gözükmemektedir. Sorunun ancak dil bilinci oluşturmak koşuluyla iyi bir dil eğitimi verilerek çözülebileceğinin altını çizmek gerek.

KAYNAKÇA

- ACAR Kenan (2004). “Kocaeli Yer Adlarının Dili”, **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I**, Ankara: TDK Yayınları, s. 3-38.
- DEMİRCAN Ömer (2001). “İş Yeri Adlarında Yabancılaşma”, **XIV. Dilbilim Kurultayı Bildirileri**, Adana: Ç. Ü. Basımevi, s.4-12.
- KARADEMİR Fevzi (2004). “Diyarbakır’daki Mağaza ve İş Yeri Adları Üzerine”, **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I**, Ankara: TDK Yayınları, s. 1577-1590.
- (1991). **Longman Active Study Dictionary of English**, Glasgow: Caledonian International Book Manufacturing.
- (1969). **Redhouse Sözlüğü**, İstanbul: Amerikan Bord Neşriyat Dairesi.
- (2005). **Türkçe Sözlük**, Ankara: TDK Yayınları.
- ÜSTÜNOVA Kerime (1996). “Bursa’da Tabelâ Adları”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, S. 533, Ankara: TDK Yayınları, s. 1186-1190.
- (2005). **Yazım Kılavuzu**, Ankara: TDK Yayınları.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*